

IQTISODIYOT BOZORIDA QIMMATLI QOG‘OZLAR BO‘YICHA INVESTITION OPERATSIYALAR

Rahmonov Mirzo Bobir o‘g‘li

Aloqabank xodimi

Annotatsiya: Ushbu tezisda iqtisodiyotda tijorat banklari faoliyati, qattiq qo‘l raqobat sharoitida tijorat banklari faoliyatining asosiy yo‘nalishlari, qimmatli qog‘ozlar, banklarning qimmatli qog‘ozlar bilan operatsiyalari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, bank mablag‘lari, qimmatli qog‘oz, investitsiya.

Аннотация: В данной дипломной работе рассмотрена деятельность коммерческих банков в экономике, основные направления деятельности коммерческих банков в условиях жесткой конкуренции, ценные бумаги, операции банков с ценными бумагами.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковские фонды, ценные бумаги, инвестиции.

Annotation: In this thesis, the activity of commercial banks in the economy, the main directions of the activity of commercial banks in the conditions of fierce competition, securities, transactions of banks with securities are discussed.

Key words: commercial banks, bank funds, securities, investment.

Zamonaviy rivojlangan iqtisodiyotda tijorat banklari o‘z faoliyatini doimiy ravishda o‘tib boruvchi raqobat sharoitida amalga oshiradilar. Ular o‘zaro va boshqa kredit-moliya muassasalari bilan, shu jumladan, oxirgi vaqtda taklif etilayotgan har xil xizmat turlarini amalga oshiruvchi xorijiy banklar bilan raqobatlashadilar. Qattiq qo‘l raqobat sharoitida tijorat banklari faoliyatining asosiy yo‘nalishlaridan biri investitsion faoliyat hisoblanadi. Investitsiya - bu xususiy, davlat korxonalari va tashkilotlari qimmatli qog‘ozlariga uzoq muddatga qo‘yilgan mablag‘lardir. Tijorat banklari krediti investitsiyasidan quyidagi xususiyatlari bilan farq qiladi: Birinchidan, bank kredit berganda, bank mablag‘larini nisbatan qisqa vaqt ichida foydalanishga beradi va kredit summasi hamda u bo‘yicha foiz stavkasini o‘z vaqtida qaytarishni talab qiladi. Investitsiyada esa qo‘yilgan mablag‘lar (qo‘yilmalar) xali o‘z egasiga qaytib kelishidan oldin uzoq davr mabaynida bankka mablag‘ (daromad) olib kelishini bildiradi. Ikkinchidan, bank kreditida kredit munosabatlarini yuzaga keltirish bo‘yicha tashabbus qarz oluvchi tomonidan o‘rtaga tashlanadigan bo‘lsa, investitsiyada esa qimmatbaho qog‘ozlar bozorida aktivlarni sotib olishga intiluvchi tijorat banki tashabbus ko‘rsatadi. Uchinchidan, bankning kredit shartnomasida bank kam miqdordagi kreditorlar orasida asosiydir. Investitsion shartnomalarda esa tijorat banki ko‘plab kreditorlardan biridir. To‘rtinchidan, bank kreditida bank va qarz oluvchi bevosita kredit shartnoma orqali

bog'langan bo'lib, ularning faoliyatiga hech kim aralashmaydi. Investitsiyada esa turli xil qimmatli qog'ozlar orqali korxona, tashkilotlarning faoliyati bilan bankning faoliyati bog'lanib ketadi.

Qimmatli qog'oz – o'zi bilan bog'liq mulkiy huquqlarni aks ettiradigan hujjatdir, u daromad manbai bo'lib xizmat qiladi, bozorda muomalada yuritilishi va oldi-sotdi vositasi bo'lishi mumkin. Jahon amaliyotida qimmatli qog'ozlarning har xil turlari ishlatilmoqda. Qimmatli qog'ozlar bozori kredit munosabatlari bilan birgalikda, o'z qiymatiga ega bo'lgan, sotish, sotib olish va to'lovini amalga oshirish mumkin bo'lgan maxsus hujjatlar (qimmatli qog'ozlar)ga egalik qilish bilan ham bevosita bog'liq. qimmatli qog'ozlar o'zida mulkchilik huquqini mujassamlashtirgan bozorda erkin aylanadigan, sotib olish-sotish va boshqa bitimlarning ob'ekti bo'ladigan, doimiy va bir martalik daromad olish manbai bo'lib xizmat qiladigan, pul kapitalining bir ko'rinishidagi hujjatdir, qimmatli qog'ozlar turli sub'ektlar tomonidan chiqarilishi mumkin.

Banklarning qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalari ko'p maqsadlarni ko'zlagan holda yuritiladi. Shu bois banklarning qimmatli qog'ozlar bozoridagi faoliyatdan asosiy maqsadlari sifatida: 1)qimmatli qog'ozlar chiqarish asosida kredit va hisob-kitob faoliyati yuritish uchun qo'shimcha pul resurslarini jalb qilish; 2)qimmatli qog'ozlarga sarflangan va o'z investitsiyalaridan bankka to'lanadigan foiz va dividendlar evaziga va qimmatli qog'ozlarning kurs qiymati oshishi tufayli foyda olish; 3)mijozlarga qimmatli qog'ozlar operatsiyalariga doir xizmatlar ko'rsatishdan foyda olish; 4)erkin raqobat asosida bankning xizmat sohasini kengaytirig hamda korxona va tashkilotlarning kapitallarida qatnashish evaziga yangi mijozlarni jalb qilish; 5)bankning qimmatli qog'ozlari orqali resurslarni jalb qilish va ulardan foydalanish; 6)bankning likvidli mablag'lariga quyilmalarning daromadlilikini ta'minlagan holda likvidlik zaruriy zahirasi saqlab borish; 7)mijozlarning qimmatli qog'ozlarni me'yorida olib-sotishdan hamda moliyaviy risklarni qimmatli qog'ozlar hosilalari bilan amalga oshiriladigan operatsiyalar orqali sug'urta qilish kabilarni keltirish mumkin.

Fikrimizni xulosalaydigan bo'lsak, tijorat banklari investitsiya kompaniyalari sifatida faoliyat yuritganida emitent bilan kelishuv asosida qimmatli qog'ozlar chiqarish tashkilotchisi sifatida harakat qilishi mumkin. Bank emitentning qimmatli qog'ozlarini chiqarishni tashkil etib, aslida qimmatli qog'ozlar emissiyasini amalga oshiradi, ya'ni vositachi sifatida harakat qiladi. Emitentlar va investorlar o'rtasida harakat qilganda bank imkon qadar foyda olishni ko'zlab harakat qiladi. Emissiyani tayyorlash jarayonida tijorat banklari emissiyasining turi, hajmi va shart-sharoitlari to'g'risida emitent bilan muzoqaralar yuritib, bitim tuzadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent “O‘zbekiston” 2016
2. I.A.Karimov O'zbekiston -iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. -T.: «O'zbekiston», 1995
3. A.V.Vahobov, T. S.Malikov. “Moliya” Toshkent - «Noshir» - 2012
4. Sh. Abdullayeva. Pul, kredit va banklar. Darslik. Toshkent-2003
5. [www. edu. uz](http://www.edu.uz)
6. [www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
7. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
8. [www. ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz)